

Kresťanstvo 20. storočia - 3. časť

written by Drahoslav Vajda | 1. marca 2026

História kresťanstva

Prúdy kresťanstva v 20. storočí

Kým na konci 15. storočia je možné hovoriť o dvoch prúdoch kresťanstva^{A)}: *katolicizmus* (alebo: *západná cirkev* či *rímsko-katolícka cirkev*) a *pravoslávie* (alebo: *východná cirkev* či *pravoslávna cirkev*), na konci 20. storočia už existujú prúdy štyri. Popri *rímskom katolicizme* a *pravosláví* sú tu cirkvi patriace k *protestantskému prúdu* kresťanstva (*protestantizmus*, resp. v súčasnosti *evanjelikalizmus*^{B)}) a cirkvi zaradené k *letničnému prúdu* kresťanstva (*letničné hnutie* alebo tiež *pentekostalizmus*). Toto je realita aj súčasnej doby, prvej štvrtiny 21. storočia.

Úvod

V predchádzajúcich článkoch cyklu sme sa vo väčšej či v menšej miere venovali prvým trom prúdom. V tomto článku sa zameriame na štvrtý prúd – *letničné hnutie*. Pokúsime sa načrtnúť *históriu, základné prvky viery a učenia* tohto hnutia tak, ako ich uvádzajú dostupné zdroje. Vychádzame pri tom hlavne zo zdrojov C) a D).

Podľa niektorých historikov letničné hnutie treba považovať za súčasť tzv. *Štvrtého evanjelikálneho prebudenia*^{E)}. Toto hnutie sa usiluje o oživenie duchovného života jednotlivcov, resp. celých spoločenstiev, a aj o špecifické teologické dôrazy, preto je *letničné hnutie* považované za samostatný prúd kresťanstva.

Letničné hnutie, ako to vyplýva už zo samostatného názvu (odvodeného od slova *Letnice*^{F)}), kladie v živote veriaceho (kresťana) dôraz na *priamu osobnú skúsenosť so Svätým Duchom*. Toto chápanie letničných veriacich je v protiklade s katolíckym chápaním, ktoré hovorí, že Svätý Duch je sprostredkovaný prostredníctvom biskupa alebo sviatostí. Iné je aj tradičné protestantské chápanie – toto hovorí o sprostredkovaní Ducha zapísaným Božím slovom, Bibliou.

Letničné hnutie - historický prehľad

Zdôrazňovanie osoby a práce Svätého Ducha, ako sa to deje v súčasnom letničnom hnutí, nie je nijakým novým alebo neznámym javom v dejinách života cirkvi. Medzi autormi z prvých storočí sú takí, ktorí spomínajú prejavy Svätého Ducha na začiatku dejín cirkvi. Patria k nim *Justín Martýr* (100-165): „Medzi nami je možné vidieť ženy a mužov, ktorí majú dary Svätého Ducha“. Rovnako píše aj *Ireneus* (142-?): „... počujeme mnohých bratov v cirkvi, ktorí majú prorocké dary a skrze Ducha hovoria rôznymi jazykmi a vynášajú na svetlo skryté veci ľudí na všeobecné dobro a hlásajú tajomstvá Božie“. Ale po *Augustínovi* (354-430) a *Chryzostomovi* (349-407), ktorí položili základy stredovekej ortodoxie, cirkev zdôrazňovala učenie a na prejavy Ducha sa dívala s nedôverou.

Významnou osobnosťou v dejinách moderného (súčasného) letničného hnutia bol *John Wesley* (1703-1791). Wesley zdôrazňoval „vnútorné svedectvo Ducha“ a učil, že posvätenie kresťana je *druhým* dielom milosti⁶⁾, ktoré je odlišné od ospravedlnenia a nasleduje po ňom. Preto je možné nazvať Wesleyho „prastarým otcom“ letničného hnutia. Wesley tvrdil, že vymiznutie darov Ducha v histórii cirkvi po Konštantínovi (rímsky cisár v r. 306-337) bolo spôsobené tým, že „vychladla láska mnohých...“.

Tento prúd učenia o *druhom požehnaní* (posvätení) pokračoval *hnutím svätosti* (alebo *požehnania - Holiness movement*⁷⁾). Učitelia hnutia svätosti kázali o skúsenosti druhého požehnania s cieľom úplného posvätenia ako očistenia srdca od všetkého hriechu a niekedy túto skúsenosť nazývali *krst Svätým Duchom*⁸⁾. Veľký vplyv v tomto smere mali evanjelizátori *Charles Finney* (1792-1875), *D. L. Moody* (1837-1899) a *R. A. Torrey* (1856-1928), ktorí popri kázaní evanjelizačnej zvesti šírili učenie o krste Duchom ako o zmocnení k posvätenému a plodnému kresťanskému životu.

Ako uvádza historik letničného hnutia *Jakob Zopf* (zdroj A, str. 419), hnutie nadväzuje na nasledujúce hnutia v dejinách kresťanstva: po ranej, biblickej cirkvi je to v prvom rade reformácia. Letničné hnutie sa hlási k reformačným princípom *sola*. Ďalej sa hlási k anabaptistickej zásade krstu po vyznaní viery, pietistickému dôrazu na kresťanskú životnú prax⁹⁾, Zinzendorfovmu (1700-1760) volaniu k svetovej misii, Darbyho (1800-1882) upozorneniu na druhý príchod Pána Ježiša Krista, Wesleyho učeniu o posvätení a Boothovej (1829-1912) praxi masovej evanjelizácie (pozri zdroj J).

Ku koncu 19. storočia pripravovali vznik letničného hnutia, ako ho poznalo 20. storočie, tri dôležité skutočnosti:

1. Rastúca opozícia proti hnutiu svätosti a učeniu o druhom požehnaní (zvlášť v metodistickej cirkvi) viedla v USA k založeniu viacerých nezávislých cirkví (denominácií).

2. Viera v *krst Duchom a ohňom* ako *tretie* požehnanie (nasledujúce po druhej skúsenosti posvätenia) sa napriek tomu stále viac šírila a rozdelila aj samotné hnutie svätosti.

3. Okrem týchto sa prejavoval stále väčší záujem o duchovné dary, osobitne o uzdravovanie.

Charles Parham a jeho biblická škola v Topeke

Podľa letničných historikov sa rozhodný krok pre vznik letničného hnutia uskutočnil na začiatku 20. storočia v meste Topeka v americkom štáte Kansas. *Charles F. Parham* (1873-1929), bývalý metodistický kazateľ, dospel k názoru, že krst Duchom je *treťou* skúsenosťou, ktorá sa prejavuje schopnosťou hovoriť *inými* (cudzími) jazykmi. Na tejto škole sa v decembri 1900 prvýkrát sformovalo učenie, že *hovorenie inými jazykmi*^{k)} je prvotný dôkaz, že veriaci prijal *krst Svätým Duchom*. Datuje sa, že 1. januára 1901, tesne po polnoci, 18-ročná študentka Parhamovej biblickej školy *Agnes Ozmanová* začala hovoriť *inými jazykmi*.

Toto učenie o hovorení *inými jazykmi* ako o dôkaze krstu Svätým Duchom si začalo získavať najprv svojich zástancov v južných štátoch USA, ale až udalosti r. 1906 na *Azusa Street* v Los Angeles, ktoré trvali viac ako tri a pol roka, sa stali štartovacou čiarou letničného hnutia.

Wiliam Seymour a udalosti na Azusa Street

Wiliam Seymour (1870-1922), jeden z Parhamových žiakov, kázal o potrebe prijatia krstu Duchom a hovorenia jazykmi v opustenom metodistickom zbore na *Azusa Street* v Los Angeles. Tu denne od 10. hod. dopoludnia až do polnoci po tri a pol roka boli ľudia volaní k spaseniu, posväteniu, krstu Svätým Duchom, uzdraveniu alebo oslobodeniu od démonskej poviazanosti. Veľký dôraz bol položený na krv Kristovu a ľudia nemali hľadať dary Ducha (tretiu skúsenosť), kým neprežili jasnú (druhú) skúsenosť posvätenia. *Azusa Street* navštívili stovky kresťanov z Ameriky, Európy a tretieho sveta, ktorí domov prinášali posolstvo o týchto udalostiach.

Napriek tomu, že hnutie bolo odmietnuté všetkými veľkými denomináciami a cirkvami, do Los Angeles sa hrnuli ľudia z celého sveta a podobné udalosti boli pozorované napr. v Indii, Číne, Európe, Južnej Amerike a v Jeruzaleme. Hnutie sa rozdelilo, keď r. 1911 *Wiliam H. Durham* (1873-1912) začal na *Azusa Street* kázať, že krst Duchom so znamením jazykov je *druhá skúsenosť* a *posvätenie je celoživotný proces* založený na dokončenom diele Ježiša Krista. Durhamovi nasledovníci r. 1914 založili letničnú denomináciu s názvom *The Assemblies of God* (Zbory Božie), ktorá je dnes najväčšou letničnou denomináciou.

Rýchlosť šírenia letničných myšlienok bola závratná. V roku 1910 už zasiahli Čínu, Afriku a Latinskú Ameriku. Dnes (r. 2016) je v Latinskej Amerike viac ako 1500 rôznych letničných organizácií a významne konkurujú výsadnému postaveniu rímsko-katolíckej cirkvi.

Letničné hnutie ako štvrtý prúd v kresťanstve

Na konci 20. storočia, približne za sedemdesiat rokov od udalostí na *Azusa Street*, sa letničné hnutie rozšírilo po celom svete. Dôležité je uvedomiť si, že letničné hnutie nie je len denominácia alebo nejaká protestantská sekta. Je to v skutočnosti *štvrtý veľký prúd v kresťanstve* – popri pravosláví,

rímskom katolicizme a protestantizme – a je tvorený mnohými denomináciami. Najväčšie letničné denominácie v USA sú *Assemblies of God* (Zbory Božie), ktoré vznikli v r. 1914, *the Church of God in Christ* (Cirkev Božia v Kristu), ktorá je najväčšou černošskou denomináciou, *the Church of God* (Cirkev Božia) a *Pentecostal Holiness Church* (Letničná cirkev svätosti).

V Európe je letničné hnutie najsilnejšie v Škandinávii. Najvýznamnejší ázijský rast zaznamenalo v Indonézii. Najpozoruhodnejšou sférou jeho vplyvu je dnes Latinská Amerika a Afrika. V mnohých latinsko-amerických krajinách je letničné hnutie najväčšou nekatolíckou kresťanskou skupinou. Odhad z roku 1973 hovorí o štrnástich alebo pätnástich miliónoch letničných kresťanov v Latinskej Amerike.

Letničné hnutie a teológia

Letničné hnutie bolo dlho fundamentalistické a antiintelektualistické. Až v 50-tych rokoch 20. st. sa letniční študenti teológie začali hlásiť na neletničné semináre v USA. Letničné hnutie v prvých desiatkach rokov svojho jestvovania pracovalo takmer výlučne medzi chudobnými vrstvami spoločnosti a malo v dvadsiatom storočí podobnú úlohu ako metodizmus^{L)} v osemnástom storočí a Armáda spásy^{M)} v devätnástom storočí. Takmer dvadsať rokov počiatkom minulého storočia patrili letničné zbory medzi rasovo najotvorenejšie organizácie v USA.

Potrebu teológie a teologického vyučovania zdôrazňoval Angličan *Donald Gee* (1891-1966). Na rozdiel od mnohých pracovníkov hnutia, ktorí si mysleli, že krst Duchom nahradí teologické vzdelanie, Gee vyžadoval od letničných kazateľov popri očakávaní na Svätého Ducha aj poctivé štúdium a prípravu kázní. Pre tento vyvážený teologický postoj dostal prezývku „Apoštol vyváženosti“. Teológia letničného hnutia vychádza z fundamentalistického chápania Biblie^{N)} ako Božieho slova.

Vplyv a postavenie letničného hnutia

V druhej polovici 20. storočia sa rastúci vplyv letničného hnutia prejavil aj v tom, že na začiatku 50-tych rokov začali vedúce osobnosti *Svetovej rady cirkví*^{O)} uznávať letničné hnutie ako naozaj kresťanské. Prijatie (uznanie) letničného hnutia, *pentekostalizmu*, vodcami Svetovej rady cirkví znamená, že prvýkrát v dejinách kresťanstvo tradičných foriem prijalo entuziastickú [oduševnenú, nadšenú, zápalistú] formu viery a bohoslužby ako platné a dôležité vyjadrenie kresťanstva. Predtým boli takéto formy kresťanstva buď prenasledované, alebo mohli existovať len mimo organizovanej cirkvi. Podľa *Svetovej kresťanskej encyklopédie* (zdroj A, str. 424) sa letniční stali najväčšou rodinou v protestantizme ako samostatné (oddelené) spoločenstvá (cirkvi).

Charizmatické hnutie

Na začiatku 60-tych rokov myšlienky letničného hnutia a duchovné skúsenosti letničných veriacich začali prenikať do starších tradičných denominácií. Letničný myšlienkový vplyv spôsobil napätie v mnohých tradičných denomináciách, ale títo „noví-letniční“ ostávali ešte vo svojich pôvodných tradičných zboroch. V druhej polovici 60-tych a začiatkom 70-tych rokov sa tento „letničný myšlienkový pohyb“ na pôde tradičných cirkví začal označovať ako *charizmatické hnutie*. Šíril sa predovšetkým medzi mladou generáciou, ktorá bola po mnohých stránkach sklamaná z vtedajšej spoločnosti, v ktorej žila, a z cirkevného prostredia, v ktorom sa nachádzala.

Charizmatické hnutie pôvodne vyrástlo z *letničného hnutia*, ale na pôde a v prostredí tradičných cirkví. Pritom rozvinulo vlastné chápanie cirkvi a bohoslužieb, čoho výsledkom bolo osamostatnenie a vznik nových (vlastných, charizmatických) cirkví (denominácií).

Zdroje a poznámky

A) V tomto článku o histórii cirkvi používame výraz „kresťanstvo“ voľnejšie či v širšom význame, než sa tento výraz používa v biblickom pohľade. Keď o katolicizme (rímskom či gréckom) hovoríme ako o kresťanskom prúde, je to z pohľadu sekulárno-spoločenského či historického. Ak by sme katolicizmus pomerali piatimi princípmi sola, bolo by nesprávne nazvať tento prúd kresťanstvom v biblickom zmysle. Podobne je to aj s pravoslávím.

B) *evanjelikalizmus* je v niektorých zdrojoch označovaný aj ako *neoprotestantizmus* (*nový protestantizmus*); predpona *neo-* znamená *nový*, *novo-*. Zjednodušene môžeme povedať, že slovo *evanjelikál* (*evanjelikalizmus*) od 18. storočia označuje určitý typ protestantizmu, ktorý zdôrazňuje osobné obrátenie a evanjelizačnú angažovanosť v spoločnosti.

C) Pavel Hanes, *Dejiny kresťanstva*, Banská Bystrica 2016, ISBN: 80-88945-01-1. V článku sú, so súhlasom autora, použité texty z tejto publikácie, str. 418-424.

D) Stanley Horton, *Systematická teologie*, vyd. Kresťanský život, Albrechtie, 2001,

ISBN 80-7112-069-3

E) Slovom *prebudenie* (*duchovné prebudenie*) sa z hľadiska histórie označuje *duchovné oživenie* v cirkvi, spojené s pokáním z hriechov a z formalizmu, a s tým súvisiacou evanjelizáciou. Hovorí sa o štyroch evanjelikálnych prebudeniach. Prvé bolo v 18. storočí, štvrté je datované do rokov 1904-1930 a udialo sa vo Walese (Anglicko) a v USA.

F) *Letnice* (angl. *Pentecost*) – starozmluvný sviatok nasledujúci päťdesiat dní po sviatku prvotín (po Veľkej noci, Pasche) a odtiaľ názov *letničné hnutie* a *pentekostalizmus*.

G) Wesleyho učenie o *druhom* diele milosti je súčasťou jeho teologického systému (metodizmu)^{L)}. Písmo neučí o posvätení ako o druhej skúsenosti, ale učí o ňom ako o celoživotnom zápase a procese, v ktorom sa Božie dieťa má stále viac a viac pripodobňovať Kristovi a rásť v posvätení. Posvätenie je súčasť jednej a tej istej Božej milosti, ktorej sa dostáva človeku, keď uverí v evanjelium Ježiša Krista.

H) Výraznými prvkami *hnutia svätosti* sú: *doslovné chápanie Biblie, citový zápal, puritánska morálka, odpor k cirkevníctvu* a *nadovšetko viera v druhé požehnanie*^{G)} (zdroj C, str. 419, pozn. 10).

I) Písmo neučí o krste Svätým Duchom ako o *druhej skúsenosti* či *druhom požehnaní*.
http://casopis.solas.sk/images/stories/solas/casonline/text/solas32_web.pdf

J) *Pietizmus* bolo hnutie v protestantizme v 17. a 18. st. s dôrazom na pravú zbožnosť. Podľa pietizmu podstata kresťanstva spočíva v plnohodnotnom vzťahu k Bohu založenom na osobnej vnútornej skúsenosti. Zdôrazňuje totálny rozchod so starým životom. *Pravé (správne)* kresťanské učenie považuje za samozrejmú a požaduje ho *doplniť* správnym kresťanským cítením a životom.

K) Pod „hovorením inými jazykmi“ sa rozumie jav, keď Svätý Duch používa ústa človeka na hovorenie rečou, ktorú tento človek predtým nepoznal.

L) *Metodizmus* alebo *metodistické hnutie* tvorí skupina protestantských cirkví a denominácií, ktoré vznikli od 18. st. pod vplyvom učenia Johna Wesleyho.

M) *Armáda spásy* je kresťanská evanjelizačná cirkev zameraná na misionársku a charitatívnu činnosť. Bola založená v r. 1865. Lásku k blízkym prejavujú členovia Armády spásy intenzívnou misionárskou činnosťou a rozsiahlymi sociálnymi aktivitami.

N) *Fundamentalizmus* je hnutie, ktoré vzniklo na prelome 19. a 20. st. medzi americkými evanjelikámi na protest proti liberálnej teológii. Verili v úplnú verbálnu inšpiráciu a neomylnosť Biblie, božstvo Ježiša Krista a jeho zástupnú obeť na kríži a zmierenie skrze túto obeť, narodenie Krista z panny, telesné vzkriesenie a osobný a fyzický druhý príchod Krista na zem.

O) *Svetová rada cirkví* (SRC) vznikla v rámci ekumenického hnutia v roku 1948 a je najvýznamnejšou celosvetovou ekumenickou inštitúciou. Združuje takmer všetky cirkvi a denominácie s výnimkou rímskokatolíckej cirkvi (tá je však v SRC oficiálnym „pozorovateľom“, pričom sa na viacerých projektoch aktívne zúčastňuje) a niektorých evanjelických spoločenstiev.

SRC sa sama vymedzuje takto: *„Svetová rada cirkví je spoločenstvo cirkví, ktoré vyznávajú Pána Ježiša Krista ako Boha a Spasiteľa, a preto spoločne usilujú o slávu jediného Boha, Otca, Syna a Svätého Ducha.*

Prechod na štvrtú časť

Prechod na články z kategórie [protestantská reformácia](#)

Prechod na úvodnú stránku - [Úvod](#)

Prechod na [Najnovšie články](#) na stránke

Umiestené: 23. augusta 2025